

1 TOEPASSINGSGEBIED

Gebruik deze fiche wanneer je een duurzaam schoonmaakmiddel wil aankopen volgens de procedures voor overheidsopdrachten (levering van producten).

Deze fiche is van toepassing op volgende schoonmaakmiddelen:

- Allesreinigers, keukenreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers (= schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken)
- Handafwasmiddelen
- Machineafwasmiddelen voor gebruik in toestellen voor huishoudelijk gebruik en vergelijkbaar aan toestellen voor huishoudelijk gebruik
- Machineafwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen
- Textielwasmiddelen voor gebruik in toestellen voor huishoudelijk gebruik en vergelijkbaar aan toestellen voor huishoudelijk gebruik
- Textielwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen

Een gedetailleerde omschrijving van elk van deze schoonmaakmiddelen vind je als bijlage 1 bij deze fiche.

Je vindt in deze fiche geen criteria voor:

- Luchtverfrissers
Luchtverfrissers zijn niet bedoeld om schoon te maken, wel om geuren te maskeren. Je kan heel wat hinderlijke geuren verhinderen door een goede schoonmaak en verluchting van de ruimte. Op die manier kan je vermijden om luchtverfrissers aan te kopen.
- Schoonmaakmiddelen met ammoniak of javel
Javel bevat chloor. Chloor doodt nuttige bacteriën in het water en heeft een irriterende werking op de ogen en luchtwegen. Daarenboven is het niet bedoeld om schoon te maken, wel om te desinfecteren na een grondige schoonmaak. Ook ammoniak is een agressief product dat beter vermeden wordt waar mogelijk.
- Gespecialiseerde schoonmaakmiddelen
Je gebruikt best zo veel mogelijk algemene schoonmaakmiddelen. Soms is er echter toch een meer stevig product nodig, zoals bv. een product voor graffitiwrijving, omdat een algemeen product niet opgewassen is tegen de bron van vervuiling. Ze zijn erg specifiek en vereisen elk andere criteria.
- Machineafwasmiddelen voor speciale machines
Voor machineafwasmiddelen voor speciale machines gebruikt in voedingsproductie, zuivelproductie en andere industrie en wasmachines voor medische apparaten, werden geen criteria uitgewerkt. De mogelijke criteria zijn immers erg situatie- en productgebonden.

2 OVERWEGINGEN VOORAF

- Stockbeheer
Zorg voor een goed stockbeheer van je schoonmaakmiddelen. Zo vermijd je overschotten en hoef je minder schoonmaakmiddelen aan te kopen. Volg je verbruik ook op tijdens de looptijd van de opdracht. Zo heb je voor je volgende opdracht snel een goede inventaris klaar.
- Vermijd gespecialiseerde schoonmaakmiddelen
Vermijd het gebruik van gespecialiseerde schoonmaakmiddelen zo veel mogelijk. Deze gespecialiseerde schoonmaakmiddelen zijn gericht op één of enkele bronnen van vervuiling. Daardoor moet je, theoretisch gesproken, veel producten hebben om je schoonmaak te organiseren. Dit zorgt voor meer verpakking, meer overschot maar ook meer moeilijkheden bij het schoonmaakpersoneel over het juiste gebruik en dosering van elk product.

3 VOORWERP VAN DE OPDRACHT

Maak al in het voorwerp van de opdracht duidelijk dat je een duurzaam product wil aankopen. Dit trekt de aandacht van leveranciers met een meer duurzaam gamma en wijst alle inschrijvers erop dat je aandacht zal besteden aan duurzaamheid bij de beoordeling van de offertes. Bijvoorbeeld:

Deze opdracht heeft tot doel de aankoop en de levering van duurzame *[product specificeren]* en het verstrekken van opleiding over het veilig en duurzaam gebruik ervan aan *[specificeer voor wie opleiding voorzien moet worden, bv. het schoonmaakpersoneel]* van *[opdrachtgever]*.

Voorwerp van de opdracht in de context van het beleid van de organisatie

Duid ook dat de duurzaamheidscriteria in het bestek onderdeel uitmaken van een ruimer beleid. Dat maakt het voor de inschrijver duidelijk dat hij ook op langere termijn rekening moet houden met deze criteria.

De Vlaamse overheid werkte voor de bestekken van de Vlaamse overheid een standaardparagraaf uit.

[Zie standaardparagraaf: <https://overheid.vlaanderen.be/standaardparagraaf>]

Als je organisatie nog geen dergelijke standaardparagraaf heeft, kan je een eigen paragraaf uitwerken over het beleid rond duurzame aankopen.

<...> *[naam van de openbare overheid]* hecht belang aan milieuzorg en sociale aspecten. Dat wordt verklaard in haar *[strategisch beleid / missie / aankoopbeleid / ...]*

4 MARKTVERKENNING

Deze fiche is geschreven voor een beperkt aantal types schoonmaakmiddelen (zie bijlage 1). Het is onmogelijk om te garanderen de opgesomde criteria voor elk type schoonmaakmiddel mogelijk zijn en dat er een voldoende groot marktaanbod is. Omgekeerd is het mogelijk dat er voor het product dat je wil aankopen varianten op de markt zijn die veel verder gaan op vlak van duurzaamheid. Daarom is het belangrijk om de markt goed te kennen voor je je opdracht uitschrijft. Je kan daarvoor een marktverkenning of een marktraadpleging uitvoeren. Wat het verschil is en hoe je het aanpakt, staat omschreven in de 'Handleiding duurzaamheidsoverwegingen bij overheidsopdrachten'¹.

Als je er als aankoper aan twijfelt of er voldoende duurzame producten geleverd kunnen worden, bv. bij een erg grote levering binnen een kort tijdsbestek, kan je een minimum hoeveelheid definiëren van het totaal (in %) dat aan de duurzaamheidscriteria voldoet. Daarnaast kan je extra punten toekennen (gunningscriterium) aan leveranciers die een hoger percentage duurzame producten kunnen leveren. Je kan je opdracht ook opdelen in percelen.

Deze fiche steunt o.a. op het EU Ecolabel. Hoeveel producten een EU Ecolabel dragen, vind je online terug. De Europese Commissie beheert een catalogus² die toont welke producten met een EU Ecolabel beschikbaar zijn. Je kan verder filteren op productgroep of op land.

¹ <https://overheid.vlaanderen.be/handleidingen-Vlaamse-overheid>

² <http://ec.europa.eu/ecat/>

Tabel 1: Overzicht van schoonmaakmiddelen met een EU Ecolabel op de Europese markt (september 2016)³

	Aantal producenten	Aantal producten
Schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken	285	3299
Handafwasmiddelen	128	590
Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)	32	388
Machineafwasmiddelen (professioneel)	18	349
Textielwasmiddelen (huishoudelijk)	50	615
Textielwasmiddelen (professioneel)	6	103

Naast het EU Ecolabel bestaan er heel wat andere milieulabels voor schoonmaakmiddelen. Deze fiche verwijst ook naar Nordic Swan en Blaue Engel. De criteria achter de labels zijn erg gelijkaardig maar ze hebben elk hun specifieke accenten.

5 UITSLUITINGSCRITERIA

De uitsluitingscriteria geven je een grond om bepaalde inschrijvers uit te sluiten. Dat kan bijvoorbeeld zijn omdat de inschrijver fraude heeft gepleegd of omdat hij in staat van faillissement verkeert, maar ook omdat hij sociale, milieuwetgeving of non-discriminatiewetgeving overtrad. Hoe je dit expliciet in het bestek verwoordt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten.

[Zie non-discriminatieclausule (e.d.): <https://overheid.vlaanderen.be/non-discriminatieclausule>]

6 TECHNISCHE BEKWAAMHEID

6.1 ERVARING MET LEVERING VAN DUURZAME PRODUCTEN

De technische bekwaamheid van een inschrijver kan voornamelijk aan de hand van een aantal specifieke referenties worden aangetoond. De technische bekwaamheid kan bv. worden nagegaan aan de hand van referenties over eerdere leveringen van duurzame producten van gelijkaardige aard en omvang.

De inschrijver toont zijn technische bekwaamheid aan door het voorleggen van referenties voor minstens [3] gelijkaardige opdrachten die hij in de laatste [5] jaar uitvoerde. Een opdracht kan als gelijkaardig beschouwd worden als het duurzame producten betreft van gelijke aard en de omvang van de levering gelijkaardig was.

Let op wanneer je referenties vraagt. Door ervaring te eisen, sluit je enerzijds nieuwe marktspelers of spelers die pas duurzame producten in hun gamma opnemen, uit. Anderzijds verzeker je jezelf van een leverancier die al een netwerk van toeleveranciers van duurzame producten heeft opgebouwd. Denk dus goed na over wat je wil bereiken met deze clausule. Stuur ook de cijfers (5 jaar – 3 gelijkaardige opdrachten) bij aan de hand van wat je wil bereiken.

6.2 MILIEUZORG IN DE ORGANISATIE

Wie zelf aandacht heeft voor duurzaam aankopen, wil ongetwijfeld graag samenwerken met bedrijven die in hun hele werking oog hebben voor duurzaamheid. De stap naar het eisen van een milieuzorgsysteem is dan snel gezet. Je kan dit alleen doen in ‘gepaste’ gevallen. Ga daarom eerst na of het eisen van een milieuzorgsysteem wel voldoende verband toont met het voorwerp en de omvang van je opdracht.

³ Bron: <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/facts-and-figures.html> en <http://ec.europa.eu/ecat/>

De International Association for Soaps, Detergents and Maintenance Products (A.I.S.E.) moedigt met het Charter for Sustainable Cleaning⁴ haar leden aan om in de eigen bedrijfsvoering en communicatie naar gebruikers rond duurzaamheid te werken. Wie het charter ondertekent, moet een vaste set van duurzaamheidsprocedures opnemen in zijn managementsysteem en moet rapporteren over de 11 Key Performance Indicators (KPI's) die werden vastgelegd. Het systeem heeft parallellen met ISO 14001, o.a. om leden de opstap naar ISO 14001-milieumanagementsysteem gemakkelijk te laten maken, of omgekeerd om leden die al een ISO 14001-gecertificeerd milieumanagementsysteem hebben hun bestaande milieumanagementsysteem gemakkelijk te laten integreren in de werkwijze voor het charter. Net zoals bij ISO 14001 of EMAS, controleert een externe verificateur het systeem.

Eisen i.v.m. milieuzorgsystemen komen vaker voor bij dienstenopdrachten. Daarom vind je alle informatie hierover in [de fiche over schoonmaakdiensten](#).

7 TECHNISCHE VEREISTEN⁵

De technische vereisten omvatten alle kenmerken waaraan het product volgens de aanbestedende dienst moet voldoen om te beantwoorden aan het gebruik waarvoor het is bestemd. De technische vereisten bevatten objectieve en meetbare bijzonderheden betreffende het voorwerp van de opdracht en moeten specifiek aan het product gekoppeld zijn.

7.1 ECOLABELS

Verschillende overheden hebben een ecolabel voor schoonmaakmiddelen, o.a. het EU Ecolabel (Europese Commissie), Nordic Swan (Scandinavische overheden) en Blaue Engel (Duitsland). Deze labels steunen elk op een uitgebreide set milieucriteria die de milieu-impact over de hele levenscyclus van het product in rekening nemen. Deze milieucriteria komen tot stand op basis van wetenschappelijk onderzoek en overleg met de sector, milieuorganisaties en overheden. Heel wat Belgische producenten brengen producten op de markt die één van deze labels dragen (voornamelijk EU Ecolabel). Daarom is het nuttig om bij de aankoop van schoonmaakmiddelen naar deze labels te verwijzen.

Welke labels je kan gebruiken in je overheidsopdracht en op welke manier staat omschreven in art. 54 van de Wet inzake overheidsopdrachten d.d. 17 juni 2016. In dat artikel vind je ook informatie over equivalente bewijsmiddelen. In sommige gevallen, afhankelijk van het bedrag van je overheidsopdracht en de mogelijkheid die de inschrijvers hebben om het label tijdig te verwerven, kan je de equivalente bewijsmiddelen beperken tot equivalente labels. Ook daarover vind je meer in art. 54 van de Wet inzake overheidsopdrachten d.d. 17 juni 2016.

In andere gevallen mag je naar producten met een ecolabel vragen, maar moet je nog steeds andere equivalente bewijsmiddelen toelaten. Als bijlagen bij dit deze fiche vind je als hulpmiddel checklists die je kunnen helpen om te beoordelen of een product voldoet aan de criteria van het EU Ecolabel (zie bijlage 3).

[Product] draagt een ecolabel zoals het EU Ecolabel. O.a. Nordic Swan en Blaue Engel worden als equivalente ecolabels aanvaard.

*[Voeg toelichting i.v.m. keurmerk toe – art. 54 van de Wet inzake overheidsopdrachten d.d. 17 juni 2016]*⁶

⁴ <https://www.sustainable-cleaning.com/en.home orb>

⁵ Technische vereisten worden in sommige bestekken ook samen met de uitvoeringsvoorwaarden in één luik 'Technische bepalingen' vermeld zonder een onderscheid tussen beiden te maken.

⁶ De Wet inzake overheidsopdrachten van 17 juni 2016 voorziet een toelichting over de keurmerken die in de bestekken opgenomen moet worden. De toelichting verschilt naargelang de situatie (3 verschillende opties). Ga daarom in de Wet inzake overheidsopdrachten na welke toevoeging je in jouw situatie moet opnemen in het bestek.

Bewijsmiddelen:

- EU Ecolabel
- Nordic Swan of Blaue Engel
- Wanneer je andere equivalente bewijsmiddelen dan labels moet toelaten (zie art. 54): Ingevulde checklist, inclusief vereiste bijlagen *[Voeg de checklist (zie bijlage 3) als bijlage aan je bestek toe]*

Je kan, behalve een verpakking met weergave van het label, ook vragen naar het document van het competent body van het land waar het label werd aangevraagd. Dit document vermeldt duidelijk het contractnummer, de datum waarop het contract inging, de datum waarop het contract afloopt en op basis van welke versie van de criteriaset de toekenning van het label gebeurde.

7.2 DOSEERHULPMIDDELEN

Het EU Ecolabel stelt dat producten gemakkelijk gedoseerd moeten kunnen worden, bv. d.m.v. een indicatie van de dosering op de fles, een instructie over het aantal keer dat je op de fles moet nippen om een goede dosering te hebben ... Een goede dosering van de schoonmaakmiddelen is echter een cruciale stap om de milieu-impact van je schoonmaakmiddel te beperken. Voor veel producten bestaan er doseersystemen die je helpen om op een meer exacte manier correct te doseren. Denk maar aan automatische doseersystemen (per dosering gewaarborgde concentratie)⁷ en manuele doseersystemen (bv. knijpfles met doseerbol, doseerschepje).

Welke mogelijkheden er zijn en of deze mogelijkheden optioneel zijn of standaard bij een product bijgeleverd worden, verschilt van product tot product. Daarom loont het om bij de marktverkenning of marktraadpleging na te gaan wat beschikbaar is. Bovendien denk daarbij ook best na over wat het meest praktisch is in de situatie waarin je werkt. Op die manier kan je algemeen omschrijven wat je van een doseersysteem verwacht.

Je kan als overheid ook zelf een vast doseersysteem installeren, bv. een doseersysteem dat rechtstreeks op de waterkraan is geplaatst. Dan is het overbodig om hierover een criterium in het bestek op te nemen. Ook wanneer je gebruiksklare producten koopt, is dit criterium overbodig. De producten worden dan immers al in de juiste dosering geleverd. Dit brengt echter meer transport en verpakking met zich mee omdat grotere verpakkingen geleverd moeten worden.

[Product] wordt geleverd met een doseerhulpmiddel. Het doseerhulpmiddel voldoet aan volgende eisen: [in te vullen op basis van marktbevraging].

Bewijsmiddelen:

- Staal van het product met doseerhulpmiddel
- Technische beschrijving van het product en het doseerhulpmiddel

8 GUNNINGSCRITERIA

De gunningscriteria staan je toe om producten extra punten toe te kennen omdat ze beter presteren dan wat je minimaal eist. Zo kan je o.a. duurzame innovatie in de markt stimuleren omdat niet alleen het prijs criterium van belang is. Het is dan wel belangrijk dat je gunningscriteria opneemt waarvoor de duurzame en niet-duurzame varianten voldoende van elkaar verschillen.

⁷ Producten zoals een tablet voor een vaatwasmachine of wasmachine kan je zien als een automatische dosering. Een tablet komt immers overeen met een bepaalde dosering.

8.1 GEWICHT VAN HET GUNNINGSCRITERIUM DUURZAAMHEID

Gunningscriteria over duurzaamheid hebben pas zin wanneer ze een voldoende groot gewicht hebben tegenover andere gunningscriteria zoals prijs en levermodaliteiten. De Europese Commissie schoof in haar mededeling 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu'⁸ zelf 15% als voldoende significant naar voor. Of dit realistisch is, hangt echter ook samen met de opdracht die je uitschrijft en het aantal gunningscriteria dat je hanteert. Het % dat je aan gunningscriteria m.b.t. duurzaamheid toekent, moet dan ook opdracht per opdracht beslist worden. Door al bij de opmaak van de gunningscriteria en hun weging enkele simulaties uit te voeren, kan je vermijden dat je achteraf voor onverwachte verrassingen komt te staan, zoals bv. een criterium dat onevenredig zwaar doorweegt.

Als je je opdracht toch als een aanbesteding in de markt zet, kan je nagaan in hoeverre het realistisch is om de gunningscriteria uit deze fiche of de specifieke productfiches als technische vereiste op te nemen in je bestek (op basis van marktverkenning / marktraadpleging).

8.2 PERFORMANTIE VAN HET PRODUCT

De ecolabels waar deze fiche naar verwijst, hebben elk een criterium over performantie of het reinigend vermogen van het schoonmaakmiddel. Als je in je technische vereisten naar deze labels verwijst, is het niet noodzakelijk om een dergelijke test ook deel te laten uitmaken van de gunningscriteria.

Toch kan het nuttig zijn om een gebruikerstest op te nemen in je gunningscriteria. Op die manier betrek je je schoonmaakpersoneel bij de keuze voor de schoonmaakmiddelen en vergroot je het draagvlak voor het nieuwe schoonmaakmiddel. Om deze test uit te kunnen voeren, moet je een staal van het schoonmaakmiddel opvragen en dat laten testen door een aantal personeelsleden in vooraf omschreven omstandigheden. Het schoonmaakpersoneel kan dan punten geven voor performantie.

Door het personeel te betrekken bij de keuze van het uiteindelijk gekozen schoonmaakmiddel is er meer kans dat ook het personeel gelooft in de performantie van het product. Dit maakt de kans groter dat ze later met de doseerinstructies rekening gaan houden. Wanneer ze niet geloven dat een performant product gekozen werd voor hun noden, zullen ze sneller gaan overdoseren.

Let bij een vergelijkende test van schoonmaakmiddelen op het volgende:

- Betrek voldoende testpersonen, zodat de subjectieve voorkeur uitgevlakt wordt.
- Laat de verschillende schoonmaakmiddelen door dezelfde personen testen.
- Zorg ervoor dat de testpersonen het merk van het product niet kunnen achterhalen.
- Instrueer de testpersonen duidelijk dat het om het reinigend vermogen gaat, niet om geur, gebruiksgemak of andere kenmerken.
- Geef in het bestek aan dat je op deze manier punten zal toekennen en dat je daarom een voldoende groot staal wenst (o.a. afhankelijk van het aantal testpersonen).

De performantie van het product zal beoordeeld worden aan de hand van een vergelijkende test door het schoonmaakpersoneel van de aanbestedende overheid. Daarom dient de inschrijver een staal van het aangeboden schoonmaakmiddel te bezorgen, dat voldoende groot is voor het reinigen van [oppervlakte]m².

⁸ COM (2008) 400, Mededeling van de Commissie aan het Europees Parlement, De Raad, Het Europees Economische en Sociaal Comité en het Comité van de Regio's – 'Overheidsopdrachten voor een beter milieu' (p. 7)

8.3 GEEN GEUR- EN KLEURSTOFFEN

Aan heel wat schoonmaakmiddelen worden geur- en kleurstoffen toegevoegd. Denk maar aan paarsgekleurde handafwasmiddelen met lavendelgeur of allesreinigers met de geur van meiklokjes. Geur- en kleurstoffen zijn niet nodig voor de efficiënte werking van het product. Vooral geurstoffen dragen bovendien in belangrijke mate bij tot het kritisch verdunningsvolume (KVV) van het product. Het kritisch verdunningsvolume is een parameter die gebruikt wordt om de toxiciteit op het waterleven in te schatten. Het is het aantal liter water dat nodig is om het product te verdunnen totdat het niet meer toxisch zou zijn voor het aquatisch milieu. Hiertoe worden toxiciteitsgegevens en gegevens over de bio-afbreekbaarheid gevraagd.

Voor heel wat schoonmaakmiddelen is er een aanbod van producten die geen geur- en/of kleurstoffen bevatten. Je vindt o.a. allesreinigers, ruitenreinigers, handafwasmiddelen op de markt die geur- noch kleurstoffen bevatten. Voor andere productgroepen, bv. huishoudelijke machineafwasmiddelen zonder geurstoffen, is het aanbod minder groot. Ga daarom eerst in je marktverkenning of marktraadpleging na of het interessant is om een criterium over geur- en/of kleurstoffen op te nemen.

Er worden extra punten toegekend wanneer het schoonmaakmiddel (in volgorde van belang):

- Geen geur- en kleurstoffen bevat
- Geen geurstoffen maar wel kleurstoffen bevat
- Geen kleurstoffen maar wel geurstoffen bevat

Bewijsmiddelen:

- Geurstoffen: Veiligheidsinformatieblad van het schoonmaakmiddel
- Kleurstoffen: verklaring op eer van de producent en staal van het schoonmaakmiddel

8.4 TEXTIELWASMIDDELEN EN MACHINEAFWASMIDDELEN WERKZAAM BIJ LAGE TEMPERATUUR

Wanneer een textielwasmiddel of machineafwasmiddel goed werkt bij een lage temperatuur, kan je werken met een programma dat minder energie verbruikt. Om een EU Ecolabel te mogen dragen, moeten producten goed werken vanaf 30°C. Er bestaan ook producten die goed werken vanaf 20°C. Het heeft uiteraard maar zin om die producten aan te kopen, wanneer je zelf ook toestellen hebt die een programma hebben om te wassen bij 20°C.

Er worden extra punten toegekend wanneer het schoonmaakmiddel bevredigende reinigingsprestaties oplevert bij een temperatuur van 20°C

Bewijsmiddelen:

- Testrapport waarin het reinigingsvermogen van het schoonmaakmiddel bij 20°C getest werd d.m.v. een laboratorium- of consumententest

9 UITVOERINGSVOORWAARDEN⁵

De opdrachtnemer moet de opdracht uitvoeren conform de uitvoeringsvoorwaarden die opgenomen zijn in het bestek. De mogelijkheid om uitvoeringsvoorwaarden toe te passen, is afhankelijk van het type en van de hoeveelheid van het product, van de plaats van levering (op een centraal punt of verspreid over verschillende locaties) ... In dit document vind je enkele uitvoeringsvoorwaarden die voor heel wat producten gebruikt kunnen worden. In de specifieke productfiches vind je verdere aanvullingen daarop.

- De opdrachtnemer verbindt zich ertoe dat de papiervezels uit kartonnen verpakkingen voor minstens 70% uit duurzame bronnen (gerecycleerd / duurzaam beheerde bossen) afkomstig zijn, het overige % papiervezels moet uit legale houtkap voortkomen.
- De inschrijver verbindt zich tot terugname van kunststofverpakkingen. Hij moet deze verpakkingen correct (laten) verwerken en/of recyclen.

De laatste clausule is een stimulans voor de leverancier om samen met de producent te zoeken naar mogelijkheden voor hergebruik of recyclage van verpakkingen. Uit een onderzoek uit 2017 naar de inzet van gerecycleerde kunststoffen in België, bleek dat heel wat producenten van flacons die gemaakt zijn op basis van de EBM-techniek (Extrusion Blow Moulding) al 50% gerecycleerde kunststoffen of meer inzetten.

Je kan voor heel wat schoonmaakmiddelen, bv. allesreinigers, handafwasmiddelen, textielwasmiddelen, ook navulverpakkingen aankopen. De navulverpakkingen hebben gewoonlijk een iets lagere milieu-impact dan de verpakking waarin het product oorspronkelijk geleverd werd. Je kan dan ook beslissen om met navulverpakkingen te werken, maar ga wel eerst op voorhand enkele dingen na:

- Is er voor het schoonmaakmiddel dat je wil kopen een voldoende groot aanbod aan compatibele navulverpakkingen?
- Is de originele verpakking van het product dat je wil kopen gemakkelijk navulbaar?
- Is de schoonmaakdienst van je organisatie bereid om met navullingen te werken? Welke aanpassingen zijn eventueel nodig voor de dienst?

Vraag, wanneer je producten vraagt waarvoor ook navulverpakkingen aangeboden moeten worden, ook om instructies hoe de verpakking hervuld kan worden zonder morsen.

De opdrachtnemer levert zowel producten in originele, navulbare verpakkingen als navulverpakkingen.

Bewijsmiddelen:

- Beschrijving hoe de originele verpakking opnieuw gevuld kan worden en;
- Informatie over de navulverpakking.

9.3 NALEVING VAN DE ILO-BASISCONVENTIES

België ratificeerde de 8 ILO-basisconventies⁹ over arbeid, maar niet alle producten worden in België gemaakt. Daarom is het nuttig om een verklaring m.b.t. de naleving van de ILO-basisconventies (gedurende de hele uitvoeringstermijn) te vragen. Zo heb je als aanbestedende overheid een houvast voor maatregelen wanneer tijdens de uitvoering van de opdracht informatie aan het licht komt over sociale wantoestanden bij de productie van het product.

De opdrachtnemer zal in een verklaring op eer de herkomst van de producten bevestigen tot op het niveau van de producent. Daarnaast zal deze verklaring op eer vermelden dat, als de ILO-basisconventies niet nageleefd worden, de opdrachtnemer alle nodige maatregelen zal nemen om aan de situatie te verhelpen of om elders goederen aan te kopen.

9.4 NON-DISCRIMINATIE

In België en in Europa wordt een sterk non-discriminatiebeleid gevoerd. De maatregelen rond non-discriminatie moeten uitsluiting voorkomen en het welzijn van de werknemers verhogen. Het gaat om wetgeving die moet nageleefd worden door alle werkgevers in België. Je kan in je bestek extra nadruk leggen op deze non-discriminatieregelgeving en aanverwante regelgeving rond pesten, geweld en ongewenst seksueel gedrag op

⁹ 8 basisconventies van de International Labour Organization of Internationale Arbeidsorganisatie (IAO). Meer info:

<http://ilo.org/global/standards/introduction-to-international-labour-standards/conventions-and-recommendations/lang--en/index.htm>

het werk en de regelgeving rond toegankelijkheid en ook aangeven hoe je zal optreden tegen opdrachtnemers die zich niet aan deze regelgeving houden.

Hoe je dit expliciet in het bestek verwoordt, vind je terug op de website van de Vlaamse overheid over duurzame overheidsopdrachten, onder de 'Non-discriminatieclausule'.

[Zie non-discriminatieclausule (e.d.): <https://overheid.vlaanderen.be/non-discriminatieclausule>]

10 OPMERKINGEN M.B.T. DE FICHE?

Het is voor de Vlaamse overheid belangrijk dat deze fiche gebruikersvriendelijk is voor alle aankopers. Hoe meer aankopers hun ervaringen m.b.t. het gebruik van (de criteria uit) deze fiche delen, hoe beter we de fiche kunnen maken. Aarzel dus niet om je opmerkingen door te geven.

Departement Omgeving

E-mail: els.verwimp@vlaanderen.be

Tel.: 0493 97 02 27

Bijlage 1 Afbakening van de diverse types schoonmaakmiddelen in het toepassingsgebied van deze fiche

Voor de afbakening van de diverse types schoonmaakmiddelen, wordt de omschrijving van het EU Ecolabel gevolgd.

a Allesreinigers, keukenreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers

Deze productgroep wordt in het EU Ecolabel omschreven als 'schoonmaakmiddelen voor harde oppervlakken'. De productgroep omvat zowel producten voor huishoudelijk gebruik als de producten voor professioneel gebruik.

De productgroep omvat schoonmaakmiddelen met vier verschillende doeleinden:

- Allesreinigers zijn bedoeld voor de normale reiniging binnenshuis van wanden, vloeren en andere vaste oppervlakken.
- Keukenreinigers zijn bedoeld zowel voor de normale reiniging en de verwijdering van vet van keukenoppervlakken zoals werkbladen, fornuizen, gootstenen en oppervlakken van keukenapparatuur.
- Ruitenreinigers zijn bedoeld voor de normale reiniging van ruiten, glas en andere zeer gepolijste oppervlakken
- Sanitairreinigers zijn bedoeld voor de normale verwijdering (ook door schuren) van vuil of aanslag in sanitaire ruimten, zoals wasruimtes, toiletten, badkamers en douches.

b Handafwasmiddelen

Handafwasmiddelen zijn afwasmiddelen om glazen, serviesgoed en keukengerei (waaronder bestek, potten, pannen en ovenschotels) met de hand af te wassen. De productgroep omvat producten voor professioneel en voor privégebruik.

c Machineafwasmiddelen (huishoudelijk)

Machineafwasmiddelen (huishoudelijk) zijn alle detergents bestemd om te worden verkocht en uitsluitend te worden gebruikt in automatische vaatwasmachines voor huishoudelijk gebruik en in automatische vaatwasmachines voor professioneel gebruik, die qua afmetingen en gebruik vergelijkbaar zijn met automatische vaatwasmachines voor huishoudelijk gebruik.

Machineafwasmiddelen voor toestellen met een wascyclus van meer dan 20 minuten, vallen onder deze fiche. Professionele toestellen hebben een kortere wascyclus. De samenstelling van de producten is hierop aangepast.

d Machineafwasmiddelen (professioneel)

Machineafwasmiddelen voor professioneel gebruik zijn zowel single- als multicomponent-machinaafwasmiddelen, spoelmiddelen en voorweekmiddelen die bestemd zijn om te worden verkocht en uitsluitend door gespecialiseerd personeel te worden gebruikt in professionele vaatwasmachines. Multicomponent-machinaafwasmiddelen bestaan uit een combinatie van poeders en vloeistoffen in één systeem, terwijl singlecomponent-machinaafwasmiddelen poeders of vloeistoffen zijn.

Niet via automatische pompen gedoseerde sprays vallen buiten deze productgroep.

e Textielwasmiddelen (huishoudelijk)

Textielwasmiddelen (huishoudelijk) zijn wasdetergenten en als voorbehandeling bedoelde vlekverwijderaars doeltreffend zijn bij 30°C of minder en die zijn ontworpen en worden verkocht om voornamelijk te worden gebruikt voor het wassen van textiel in machines voor huishoudelijk gebruik, maar waarbij gebruik in openbare wasserettes en gemeenschappelijke wasinrichtingen niet wordt uitgesloten.

Onder vlekverwijderaars die zijn bedoeld als voorbehandeling wordt verstaan vlekverwijderaars die worden gebruikt voor de directe behandeling van vlekken op textiel alvorens ze te wassen in de machine, maar geen vlekverwijderaars die worden gedoseerd in de wasmachine en evenmin vlekverwijderaars die ook bestemd zijn voor andere toepassingen dan als voorbehandeling.

Deze productgroep omvat geen wasverzachters, producten die worden gedoseerd door middel van dragers zoals reinigingsdoekjes of andere materialen of washulpmiddelen die worden gebruikt zonder aansluitende wasbeurt, zoals vlekverwijderaars voor tapijten en meubelstoffen.

f Textielwasmiddelen (professioneel)

Textielwasmiddelen voor gebruik in professionele toestellen zijn schoonmaakmiddelen die door professionele gebruikers in industriële en institutionele sectoren worden gebruikt. In deze groep zijn vloeistoffen, poeders en multicomponentsystemen inbegrepen.

Multicomponentsystemen bestaan uit meer dan één component (vloeistoffen en poeders) voor een complete detergent of een wasprogramma voor automatische dosering. Een multicomponentsysteem kan een aantal schoonmaakmiddelen bevatten zoals wasverzachters, vlekverwijderaars en spoelmiddelen.

Deze productgroep omvat geen producten voor het verkrijgen van textielkenmerken, zoals waterafstotendheid, waterdichtheid of vlamvertragendheid. Deze productgroep omvat ook geen producten die worden gedoseerd door middel van dragers zoals reinigingsdoekjes of andere materialen of washulpmiddelen die worden gebruikt zonder aansluitende wasbeurt, zoals vlekverwijderaars voor tapijten en meubelstoffen.

Bijlage 2 Beknopte toelichting bij de checklists over overeenstemming met EU Ecolabel

1 ALGEMENE INFORMATIE

Je vindt, als bijlage bij deze fiche, checklists voor de verschillende schoonmaakmiddelen waarop deze fiche van toepassing is. Deze kan je toevoegen aan je overheidsopdracht als invulijst voor de inschrijvers. De checklists zijn een hulpmiddel om na te gaan of een product voldoet aan de product- en verpakkingsgebonden criteria van het EU Ecolabel.

Belangrijke richtlijnen voor het gebruik van de checklists:

- Pas de checklists aan je eigen voorkeur aan en stem je bestek daarop af. Zo kan je bv. bijkomende criteria toevoegen (bv. gunningscriteria of andere criteria die je in je bestek verwerkte).
Je kan ervoor kiezen niet naar het label te verwijzen, maar wel de belangrijkste criteria uit het EU Ecolabel als criteria in het bestek op te nemen. Pas de checklist daar op aan. De Vlaamse overheid selecteerde minimale duurzaamheidscriteria voor overheidsopdrachten. Dit zijn die criteria die ofwel eenvoudig gecontroleerd kunnen worden, ofwel een erg zware duurzaamheidsimpact vertegenwoordigen. Hanteer deze criteria als minimum bij de beslissingen die je neemt om criteria te schrappen. Je vindt deze minimumcriteria op https://overheid.vlaanderen.be/monitoring_schoonmaakmiddelen_en_diensten.
- De lichtblauwe tekst moet je als aankoper helpen, bv. over hoe je bewijsmiddelen kan gebruiken om een criterium te verifiëren. Verwijder de tekst uit de criteriafiche voor je deze bij het bestek voegt.
- Vertrouw op het EU Ecolabel. Dwing de inschrijvers die een label kunnen voorleggen niet om toch de hele fiche in te vullen. Zo gaat voor de producenten en leveranciers het voordeel verloren om producten met een label aan te bieden.
- Na de tekst vind je een samenvattende tabel. Deze kan je als voorbeeld gebruiken voor een invulijst bij je bestek als aanvulling bij de uitgebreide vragenlijst. Een samenvattende tabel heeft twee voordelen:
 - Je hebt alle informatie die je nodig hebt in één beperkt document bij mekaar.
 - Je kan de inschrijver gemakkelijk vragen aan te duiden waar precies in het bewijsmateriaal (bv. paginanummer), je de nodige informatie kan terugvinden.

2 INFORMATIE OVER BEWIJSMIDDELEN

2.1 CALCULATION SHEET (DID-LIST)

Relevant voor criteria i.v.m. afbreekbaarheid van oppervlakte-actieve stoffen, $KVV_{\text{chronisch}}$ en de berekening van de gewicht/utiliteitsratio (WUR).

Op de website van het EU Ecolabel kan je bij de informatie voor elk type schoonmaakmiddel ook een 'Calculation Sheet' terugvinden.¹⁰ Je kan dit rekenblad door de inschrijver laten invullen.

De inschrijver in het rekenblad volgende informatie invullen:

- Het type schoonmaakmiddel
- De DID-nummers voor alle stoffen uit de samenstelling
- Het gewichtspercentage van deze stoffen in het schoonmaakmiddel

Het rekenblad berekent dan zelf het $KVV_{\text{chronisch}}$ van het product en geeft de nodige informatie over de biologische afbreekbaarheid van de oppervlakte-actieve stoffen.

¹⁰ <http://ec.europa.eu/environment/ecolabel/products-groups-and-criteria.html>

Je kan op basis van de DID-nummers ook zelf nakijken in de DID-lijst (laatste tabblad in het rekenblad) of een stof al dan niet biologisch afbreekbaar is. Dit staat vermeld in de laatste twee kolommen van de DID-list:

- R: Biologisch afbreekbaar in aerobe omstandigheden
- Y: Biologisch afbreekbaar in anaerobe omstandigheden

Wanneer een producent bestanddelen vermeld die niet in de DID-lijst voorkomen, vraagt het rekenblad om literatuurgegevens of andere bronnen om de afbreekbaarheid van de organische stoffen aan te tonen. Je kan een niet-opervlakte-actieve stof als anaeroob afbreekbaar beschouwen wanneer de stof:

- gemakkelijk afbreekbaar is en een lage adsorptie ($A < 25\%$) heeft of;
- gemakkelijk afbreekbaar is en een hoge desorptie ($D > 75\%$) heeft of;
- gemakkelijk afbreekbaar en niet bio-accumulerend is.

Let er in de documentatie op dat het testen van adsorptie / desorptie gebeurde overeenkomstig OESO-richtsnoeren 106.

Je kan het rekenblad verplichten als bewijsmiddel. Dat heeft voor en nadelen:

- Je beoordeelt alle aangeboden schoonmaakmiddelen op dezelfde manier. Daarenboven beloon je de leveranciers van schoonmaakmiddelen met een relevant label, want producenten met een EU Ecolabel, Nordic Swan of Blaue Engel maakten de nodige berekeningen al voor hun product. Zo geef je de leveranciers ook een extra stimulans om producten met een label aan te bieden.
- Het is erg moeilijk om achteraf, op basis van een afgewerkt product, de criteria over afbreekbaarheid van oppervlakte-actieve stoffen en de KVV_{chronisch} te controleren wanneer er twijfel bestaat over de informatie die een inschrijver d.m.v. een verklaring op eer overmaakte.
- Leveranciers beschikken niet altijd over de nodige informatie om het rekenblad volledig in te vullen. Het vraagt voor hen heel wat tijd en inspanning om de nodige gegevens bij de producent op te vragen. Zo beperk je, door de tijdsfactor, de kansen van vooral kleinere leveranciers om een goede offerte in te dienen.
- Het rekenblad is erg gedetailleerd. Het polst eigenlijk naar de productsamenstelling. Producenten die het rekenblad aan het Competent Body voor het EU Ecolabel doorgeven, krijgen ze de garantie dat deze informatie niet doorgegeven wordt. Bij een overheidsopdracht hebben ze die garantie niet. Daarom zullen een aantal producenten hun gegevens niet aan de overheid ter beschikking stellen.

2.2 VEILIGHEIDSINFORMATIEBLAD

Relevant voor criteria m.b.t. gevaarlijke stoffen en de aan de stof / het schoonmaakmiddel (of bestanddelen ervan) toegekende gevarensinnen.

Elke producent die in de EU een gevaarlijke stof of mengsel op de markt brengt, moet een veiligheidsinformatieblad opstellen. Dit is o.a. het geval voor schoonmaakmiddelen (mengsel). Een veiligheidsinformatieblad geeft informatie over de risico's die aan het product verbonden zijn en over de risico's van de bestanddelen die in het product zitten.

REACH bepaalt voor welke stoffen en mengsels een veiligheidsinformatieblad moet worden opgesteld, welke rubrieken het moet bevatten en welke informatie op het veiligheidsinformatieblad vermeld moet worden.¹¹

¹¹ De indeling en nummering van de rubrieken werd vastgelegd in bijlage II bij de Verordening (EG) nr. 1907/2006 (REACH). Oudere veiligheidsinformatiebladen zijn mogelijk anders ingedeeld maar moeten wel dezelfde informatie bevatten. Ga in elk geval na dat de veiligheidsinformatiebladen die je als bewijsmateriaal krijgt, niet ouder dan drie jaar zijn. De producent moet deze documenten immers driejaarlijks actualiseren.

Volgende rubrieken van het veiligheidsinformatieblad zijn nuttig wanneer je controleert of een schoonmaakmiddel aan de criteria uit deze fiche voldoet:

– Rubriek 2: Identificatie van de gevaren

In deze rubriek vind je de risico's voor mens en milieu en eventuele bijzondere gevaren. Het gaat o.a. om de indeling van het stof. Je vindt er o.a. de indeling van het product. Dit zijn de gevarencinnen (H-zinnen), de veiligheidsaanbevelingen (P-zinnen) en de verplichte Europese gevarensymbolen¹². Deze rubriek is interessant om na te gaan of het schoonmaakmiddel voldoet aan criteria als 'Aan het schoonmaakmiddel zijn geen van volgende gevarencinnen toegekend: ...'

Figuur 1: Voorbeeld van een Europees gevarensymbool (GSH05 – Corrosief)

– Rubriek 3: Samenstelling en informatie over de bestanddelen

Rubriek 3 geeft de samenstelling van de bestanddelen van een product weer (o.a. met naam en CAS-nr.) en de indeling van die bestanddelen volgens de gevarencinnen en Europese gevarensymbolen. Deze rubriek is vooral interessant om te controleren of bepaalde (gevaarlijke) stoffen die je in je bestek uitsluit, niet in het product voorkomen en om na te gaan of het product voldoet aan criteria als 'Aan het schoonmaakmiddel en zijn samenstellende bestanddelen zijn geen van volgende gevarencinnen toegekend: ...'

– Rubriek 15: Wettelijk verplichte informatie

De Europese regelgeving verplicht de producenten om informatie over wettelijke verplichtingen, die nergens eerder in het veiligheidsinformatieblad staan, te vermelden onder rubriek 15.

Een leverancier van professionele schoonmaakmiddelen moet volgens de wetgeving het veiligheidsinformatieblad van het schoonmaakmiddel aan zijn klanten ter beschikking kunnen stellen. Heel wat producenten helpen de leveranciers daarbij door de veiligheidsbladen via hun website ter beschikking te stellen. Het is dus voor een leverancier relatief eenvoudig om je het veiligheidsinformatieblad van het schoonmaakmiddel zelf ter beschikking te stellen.

¹² De benamingen H-zin, P-zin en Europese gevarencin zijn nieuw sinds 2008. Daarvoor sprak men over R-zinnen, S-zinnen en gevarenaanduidingen (pictogram – oranje vierkant). In de fiches worden beiden naast mekaar geplaatst, zodat duidelijk is welke R-zinnen en H-zinnen overeen komen. Een volledige lijst met R-zinnen en de H-zinnen waarnaar ze omgezet zullen worden, vind je in verordening (EG) Nr. 1272/2008 van het Europees Parlement en de Raad van 16 december 2008 betreffende de indeling, etikettering en verpakking van stoffen en mengsels tot wijziging en intrekking van richtlijnen 67/548/EEG en 1999/45/EG en tot wijziging van verordening (EG) nr. 1907/2006: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2008:353:0001:1355:nl:PDF> (oorspronkelijke tekst)

Bijlage 3 Checklists – Overeenstemming met EU Ecolabel

Als aparte documenten bij dit document werden checklists gepubliceerd die je kunnen helpen om te beoordelen of een product voldoet aan de criteria van het EU Ecolabel:

- [Checklist 'Allesreinigers, keukenreinigers, ruitenreinigers en sanitairreinigers'](#)
- [Checklist 'Handafwasmiddelen'](#)
- [Checklist 'Machineafwasmiddelen \(huishoudelijk\)'](#)
- [Checklist 'Machineafwasmiddelen \(professioneel\)'](#)
- [Checklist 'Textielwasmiddelen \(huishoudelijk\)'](#)
- [Checklist 'Textielwasmiddelen \(professioneel\)'](#)